

Prezentacja kapitałów własnych w sprawozdaniach finansowych spółek publicznych

Mirosław Adamczyk*

Streszczenie: Celem artykułu jest wskazanie, że możliwość wyboru przez spółki publiczne sposobu sporządzania sprawozdań finansowych na podstawie MSSF lub ustawy o rachunkowości powoduje, że porównywalność tych sprawozdań w obrębie kapitałów własnych nie jest w pełni zapewniona, a ich jakość często budzi zastrzeżenia. Przedmiotem badań była ocena jakościowa informacji o kapitałach własnych w sprawozdaniach finansowych, a metodą badawczą – analiza dokumentów w postaci sprawozdań finansowych za 2010 rok dwóch spółek publicznych. W artykule omówiono problematykę znaczenia sprawozdań finansowych dla inwestorów poszukujących wiedzy o kapitałach własnych spółek publicznych, czyli rzetelnej informacji o zdolności spółki do budowania wzrostu jej wartości. Ważne jest, by dane pochodzące z systemu rachunkowości spółki były wiarygodne i porównywalne, a jednocześnie zostały w sprawozdaniu finansowym zaprezentowane w sposób czytelny dla potencjalnego użytkownika.

Słowa kluczowe: kapitały własne, sprawozdanie finansowe, spółka publiczna, inwestor

Wprowadzenie

Wielkość kapitałów własnych informuje o wartości przedsiębiorstwa i jest istotnym elementem dla inwestora posiadającego akcje lub planującego nabycie akcji danej spółki.

Decyzje inwestorów będą trafne, jeśli będą podejmowane na podstawie wiarygodnych i możliwie pełnych danych. Informacje o zdolności spółki do budowania wzrostu jej wartości, w postaci rosnących kapitałów własnych, dostarcza między innymi rachunkowość w formie sprawozdań finansowych. Zgodnie z „Załoženiami koncepcyjnym sporządzania i prezentacji sprawozdań finansowych” (2007), głównym celem sprawozdań finansowych jest, według MSSF, dostarczenie informacji o sytuacji majątkowej i finansowej jednostki.

Celem artykułu jest wskazanie, że możliwość wyboru przez spółki publiczne sposobu sporządzania sprawozdań finansowych opartych na MSSF lub ustawie o rachunkowości powoduje, że porównywalność tych sprawozdań w obrębie kapitałów własnych nie jest w pełni zapewniona, a ich jakość często budzi zastrzeżenia.

1. Znaczenie kapitałów własnych dla bezpieczeństwa obrotu gospodarczego

Zewnętrzna oznaką znaczenia odpowiedniej siły finansowej spółki jest, wynikający z art. 374 § 1 Kodeksu spółek handlowych (Ksh) (Ustawa z dnia 15 września 2000...), obowiąz-

* mgr Mirosław Adamczyk, biegły rewident, Biuro Rachunkowo-Audytorskie „Storno”, ul. Zwycięstwa 186, 75-611 Koszalin, e-mail: storno@storno-podatki.pl.

zek zamieszczania informacji o wysokości kapitału zakładowego i kapitału docelowego w pismach spółek i na zamówieniach handlowych składanych przez nie w formie papierowej i elektronicznej, a także na ich stronach internetowych.

Ideą istnienia kapitałów własnych jest, z ekonomicznego punktu widzenia, ich funkcja gwarancyjna wyrażona w tym, że wierzyciele spółki powinni mieć pewność, że majątek stanowiący pokrycie kapitałów własnych będzie dostępny jako źródło zaspokojenia ich potencjalnych roszczeń. Przepisy, normujące kwestię zabezpieczenia wypłacalności spółki mają za zadanie – po pierwsze – wymusić realne, co do wartości, wniesienie kapitału, po drugie – ostrzegać wierzycieli przed niebezpieczeństwem zmniejszenia się wartości kapitału poniżej zadeklarowanej kwoty, po trzecie – karać członków organów spółek, którzy podejmują działania wskazujące na lekceważenie gwarancyjnej roli kapitału zakładowego (Tomczak 2001).

Przytoczone pojęcie „wierzyciela” należy rozumieć szeroko, nie tylko w znaczeniu osoby mającej określone kwotowo roszczenie z tytułu dostawy towarów i usług na rzecz spółki kapitałowej. Wierzycielami są wszystkie osoby mające prawo do zasobów jednostki, niezależnie od sposobu nabycia swoich wierzytelności. Tak więc, wierzyciel to także obecny i potencjalny inwestor, który angażując własne środki finansowe, oczekuje znaczących zysków kapitałowych w postaci dywidendy czy też wzrostu wartości spółki, mającego odbicie w rosnącym kursie giełdowym jej akcji. Takie rozumienie wierzyciela wyłania się także z treści „Ram konceptualnych sprawozdawczości finansowej”, które wymieniają jako głównych użytkowników sprawozdań finansowych obecnych i potencjalnych inwestorów kapitałowych, pożyczkodawców i innych wierzycieli. Sprawozdania finansowe mają dlatego dostarczyć informacji finansowej obecnym i potencjalnym inwestorom kapitałowym, którzy zapewniają jednostce kapitał (ang. *capital providers*). Jednocześnie informacje pochodzące ze sprawozdawczości finansowej mogą być przydatne także i tym użytkownikom, którzy nie angażują się kapitałowo lub finansowo w jednostkę (Jaruga i in. 2009: 25).

Sprawozdawczość finansowa powinna więc uwzględniać potrzeby szerokiego kręgu użytkowników, ale jednocześnie główny nacisk powinien być położony na potrzeby informacyjne dostawców kapitału. W nowych „Ramach konceptualnych” zaznaczono, że tak pojmowana sprawozdawczość finansowa odzwierciedla teorię podmiotu gospodarczego, zgodnie z którą przedsiębiorstwo istnieje niezależnie od swoich właścicieli i ma odrębną od nich osobowość. Tak więc zasoby finansowe wniesione do spółki kapitałowej przez inwestorów bądź kredytodawców są własnymi zasobami spółki jako przedsiębiorstwa, a nie zasobami tych, którzy je wnieśli. Dostawcom kapitału przysługują jedynie roszczenia w stosunku do majątku spółki (Jaruga i in. 2009: 25).

Roszczenia wierzycieli *sensu stricto*, czyli kredytodawców czy też dostawców towarów i usług, są widoczne w wartości zobowiązań krótko- i długoterminowych i będą musiały być pokryte w terminach ustalonych między stronami. W wartości kapitałów własnych mają natomiast odzwierciedlenie roszczenia akcjonariuszy i innych inwestorów kapitałowych, które będą zaspokojone (np. w postaci dywidendy, skupu akcji własnych) w sytuacjach i z zachowaniem określonych procedur ściśle określonych w Ksh. Kapitały własne stanowią *de facto* wartość zobowiązań długoterminowych o najdłuższym okresie wymagalności (w części niedostępnych wierzycielom w całym okresie funkcjonowania spółki). Relatywnie wysoka wartość kapitałów własnych ma dlatego decydujące znaczenie dla stabilności funkcjonowania spółki jako podmiotu gospodarczego. W kapitałach własnych mają odzwierciedlenie właściwie wszystkie operacje, które są albo bezpośrednio rozliczane przez kapitały własne bądź też wynikowo, co ostatecznie też jest widoczne w kapitałach.

Należy podkreślić, że kwota kapitałów własnych wykazana w bilansie spółki będzie realna tylko wówczas, gdy stosowane przez jednostkę metody wyceny aktywów i pasywów są prawidłowe i stosowane w sposób ciągły.

2. Zakres informacji o kapitałach własnych w sprawozdaniu finansowym jednostki

Zgodnie z art. 36 ust. 1 Ustawy o rachunkowości (uor) (Ustawa z dnia 29 września 1994...), kapitały własne ujmuje się w księgach rachunkowych z podziałem na ich rodzaje i według zasad określonych przepisami prawa, postanowieniami statutu lub umowy o utworzeniu jednostki. Tak więc, prowadząc ewidencję kapitałów własnych w księgach rachunkowych należy uwzględniać regulacje prawne obowiązujące jednostkę w tym zakresie. Dla spółki akcyjnej będą to przede wszystkim przepisy Ksh i zapisy w statucie spółki. Regulacje te określają nomenklaturę poszczególnych pozycji kapitałów własnych, zasady ich tworzenia i wykorzystania. Przepisy bilansowe natomiast, tj. uor bądź Międzynarodowe Standardy Sprawozdawczości Finansowej (*Międzynarodowe Standardy...* 2011) (MSSF) normują sposób wyceny i ujmowania kapitałów własnych w księgach rachunkowych jednostki oraz prezentacji w sprawozdaniu finansowym.

Pozycje kapitałów, które powinny zostać zaprezentowane w sprawozdaniu finansowym jednostki, określa załącznik nr 1 do uor. Kapitały własne występują w części A pasywów bilansu. Prezentacja ta ma charakter wyłącznie syntetyczny, natomiast dane szczegółowe dotyczące zmian i struktury kapitałów własnych zawarte są w zestawieniu zmian w kapitale własnym oraz w informacji dodatkowej.

3. Spółka publiczna jako spółka giełdowa

Spółka publiczna to, w rozumieniu przepisów o publicznym obrocie papierami wartościowymi (Ustawa z 21 sierpnia 1997...), wyłącznie spółka akcyjna, której akcje z co najmniej jednej emisji są dopuszczone do publicznego obrotu. Obrót ten podlega specyficznym przepisom, mającym zapewnić równość i rzetelność obrotu akcjami na rynku regulowanym. Cechuje go anonimowość akcjonariuszy i duże rozdrobnienie akcjonariatu, warunkujące możliwość obrotu akcjami na rynku giełdowym. Istotna jest także dematerializacja akcji umożliwiająca ewidencjonowanie obrotu nimi w postaci zapisu elektronicznego oraz szczególne zasady ujawniania informacji dotyczących spółek publicznych.

W Polsce publiczny obrót akcjami wiąże się nierozdzielnie z Giełdą Papierów Wartościowych w Warszawie (GPW), która prowadzi obrót akcjami na rynku GPW – wskazanym Komisji Europejskiej jako rynek regulowany oraz na NewConnect – rynku działającym w formule alternatywnego systemu obrotu dla młodych i rozwijających się firm.

4. Analiza i ocena jakościowa informacji o kapitałach własnych w sprawozdaniach finansowych spółek publicznych

Przepisy art. 55 ust. 5 uor nakazują sporządzanie sprawozdań finansowych zgodnie z MSSF jedynie tym emitentom papierów wartościowych, którzy przygotowują skonsolidowane sprawozdania finansowe, a ich akcje są dopuszczone do obrotu na rynku regulowanym. Dla

spółek publicznych dopiero ubiegających się o dopuszczenie ich akcji do obrotu na rynku regulowanym, na podstawie art. 45 ust. 1a uor, raportowanie zgodnie z MSSF jest dobrowolne, a decyzję w tym zakresie podejmuje organ zatwierdzający, czyli walne zgromadzenie. Pozostałe spółki publiczne mają obowiązek raportowania według zasad określonych w uor.

Ten dualizm w raportowaniu danych finansowych przez spółki publiczne powoduje, że przejrzystość prezentacji kapitałów własnych w sprawozdaniach finansowych, a więc także jakość informacji, jest różna. Często też dane finansowe w obrębie kapitałów własnych, wynikające z tych sprawozdań, nie są w pełni porównywalne.

Dla zobrazowania tego dualizmu w raportowaniu, w zakresie kapitałów własnych, wybrano dwie spółki z branży telekomunikacyjnej: Telekomunikację Polską SA (TP SA), która wchodzi w skład indeksu WIG20, czyli indeksu największych spółek notowanych na GPW i sporządza sprawozdania finansowe zgodnie z MSSF oraz spółkę Marsoft SA (Marsoft), notowaną na rynku NewConnect, która raportuje zgodnie z uor.

Jako metodę badawczą zastosowano analizę dokumentów w postaci rocznych sprawozdań finansowych za 2010 rok opublikowanych na stronach internetowych spółek: skonsolidowane sprawozdanie finansowe TP SA i jednostkowe sprawozdanie finansowe Marsoft (spółka na podstawie art. 56 ust. 1 uor nie sporządza skonsolidowanych sprawozdań finansowych).

Analiza skonsolidowanego sprawozdania finansowego TP SA pozwoliła ustalić wartości poszczególnych składników kapitałów własnych.

Tabela 1

Kapitały własne TP SA (w mln zł)

Pozycja kapitałów własnych	31 grudnia 2010	31 grudnia 2009
Kapitał akcyjny	4007	4007
Kapitał z emisji akcji powyżej ich wartości nominalnej	832	832
Pozostałe kapitały rezerwowe	27	50
Różnice kursowe z przeliczenia jednostek podporządkowanych	(6)	(6)
Zyski zatrzymane	9760	11 656
Kapitały własne przypisane właścicielom TP SA	14 620	16 539
Kapitały własne przypisane udziałom nie dającym kontroli	14	14
Kapitały własne razem	14 634	16 553

Źródło: opracowanie własne na podstawie skonsolidowanego sprawozdania finansowego Telekomunikacji Polskiej SA za rok zakończony 31 grudnia 2010 r.

Dane zawarte w tabeli 1 wskazują, że pozycją mającą największy wpływ na zmiany kapitałów własnych ogółem, w stosunku do roku poprzedniego, był wynik finansowy. Sprawozdanie finansowe sporządzone zgodnie z MSSF, po zmianach wniesionych do MSR 1 od dnia 1 stycznia 2009 r., dzięki wprowadzeniu nowego elementu w postaci zestawienia zmian całkowitych dochodów pozwala na oddzielenie „czystego” zysku lub straty netto (uzyskanych z rzeczywistej działalności gospodarczej) od skutków zdarzeń dotyczących:

- środków trwałych, w przypadku aktualizacji ich wyceny na podstawie odrębnych przepisów,

- rzeczowych aktywów trwałych oraz wartości niematerialnych i prawnych, w przypadku ich przeszacowywania do wartości godziwej,
- nieruchomości inwestycyjnych przeklasyfikowanych z rzeczowych aktywów trwałych,
- aktywów finansowych dostępnych do sprzedaży,
- instrumentów zabezpieczających stanowiących efektywne zabezpieczenie,
- przeliczenia na potrzeby konsolidacji sprawozdań finansowych jednostek podporządkowanych wyrażonych w walutach obcych.

Ponadto należy stwierdzić, że uregulowania MSSF wymuszają większą transparentność informacji zawartych w sprawozdaniu finansowym, co można zauważyć podczas analizy prezentacji zysków i strat aktuarialnych dotyczących świadczeń pracowniczych w TP SA. Zgodnie z MSR 19 są one ujmowane:

- w rachunku zysków i strat w pełnej wysokości bądź w części z zastosowaniem metody korytarzowej, która to była stosowana przez TP SA do 31 grudnia 2009 r.,
- w pełnej wysokości w innych całkowitych dochodach netto.

Projekt standardu opublikowany przez Radę Międzynarodowych Standardów Rachunkowości w kwietniu 2010 roku w sprawie zmian do MSR 19, potwierdza rezygnację z metody korytarzowej i proponuje natychmiastowe rozpoznanie zysków i strat aktuarialnych w innych całkowitych dochodach, bez możliwości późniejszej ich reklasyfikacji do rachunku zysków i strat.

W związku z powyższą publikacją, TP SA zdecydowała o ujmowaniu zysków i strat aktuarialnych dotyczących programów świadczeń pracowniczych po okresie zatrudnienia w innych całkowitych dochodach od 1 stycznia 2010 roku. Ta zmiana w polityce rachunkowości prowadzi do większej przejrzystości i porównywalności danych ujętych w sprawozdaniach finansowych, gdyż taki sposób prezentacji jest powszechnie stosowany w branży telekomunikacyjnej.

Po ogłoszeniu częściowego wyroku w postępowaniu arbitrażowym pomiędzy TP SA a spółką DPTG, spółka zdecydowała o odrębnej prezentacji wpływu sporu z DPTG na wyniki finansowe, gdyż spór ten nie wiąże się z jej bieżącą działalnością (w skonsolidowanym rachunku zysków i strat w grupie kosztów spółka wyodrębniła odrębną pozycję „Spór z DPTG”). Jako, że jest to niezwykle istotna pozycja (1061 mln zł) kształtująca wynik finansowy TP SA, jej wyodrębnienie w rachunku zysków i strat ma kapitalne znaczenie dla inwestora dokonującego analizy sprawozdania finansowego tego emitenta.

Po analizie informacji zawartych w skonsolidowanym sprawozdaniu finansowym TP SA, należy stwierdzić, że spółka w sposób bardzo przejrzysty prezentuje istotne informacje dotyczące zmian kapitałów własnych. Nieperiodyczne bądź jednorazowe zdarzenia gospodarcze, takie jak: koszty restrukturyzacji, zyski z tytułu sprzedaży aktywów, utworzenie odpisów aktualizujących, a przede wszystkim koszty dotyczące utworzonych rezerw na roszczenia spółki DPTG, zostały zaprezentowane w odrębnych pozycjach poszczególnych części sprawozdania finansowego, jak też zostały opisane w notach do tego sprawozdania. Pozwala to na w miarę łatwą analizę informacji przez potencjalnego inwestora, który na podstawie danych zawartych w sprawozdaniu finansowym chciałby podjąć decyzje inwestycyjne.

Z przedstawionym przykładem dobrego, przejrzystego i transparentnego raportowania finansowego kontrastuje sprawozdanie finansowe spółki Marsoft.

Tabela 2

Kapitały własne Marsoft (w zł)

Pozycja kapitałów własnych	31 grudnia 2010	31 grudnia 2009
Kapitał akcyjny	2 713 781,50	2 713 781,50
Kapitał zapasowy	414 994,78	414 994,78
Strata netto	-496 000,43	-679 658,31
Strata z lat ubiegłych	-679 658,31	-
Kapitały własne razem	1 953 117,54	2 449 117,97

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdania finansowego Marsoft SA za 2010 rok.

Spółka w informacji dodatkowej nie dokonała szczegółowego opisu poszczególnych pozycji mających wpływ na wartość kapitałów własnych, ograniczając politykę informacyjną do podania wyłącznie informacji liczbowych. Nie wyjaśniono bardzo istotnych z pozycji inwestora, spraw, takich jak:

- powody utworzenia rezerw krótko- i długoterminowych w wysokości 157 014,36 zł,
- spadek przychodów ze sprzedaży o 9,9% przy jednoczesnym wzroście wysokości wynagrodzeń o 18,1%,
- wzrost zobowiązań krótkoterminowych z tytułu kredytów i pożyczek o 53,2%, co spowodowało wzrost kosztów finansowych z tytułu odsetek o 42,4%,
- dzierżawa dwóch samochodów Mercedes ML od podmiotu gospodarczego prowadzonego przez przewodniczącą Rady Nadzorczej – członka rodziny prezesa Zarządu. Koszt dzierżawy samochodów za jeden miesiąc wyniósł 10 000 zł, łącznie od tego podmiotu zakupiono w 2010 r. usługi o wartości 207 368,60 zł, a stan zobowiązań wobec tego podmiotu wyniósł 232 093,84 zł,
- wykazanie jako zobowiązań krótkoterminowych „pozostałych pożyczek z udziałowcami” w wysokości 153 859,63 zł,
- wzrost o 40,8% zobowiązań z tytułu podatków, ceł, ubezpieczeń społecznych i innych świadczeń, które wyniosły 451 804,39 zł,
- wykazanie odsetek od zaległości podatkowych w wysokości 24 086,16 zł w rozliczeniu głównych pozycji różniących podstawę opodatkowania podatkiem dochodowym od wyniku finansowego brutto przy jednoczesnej informacji o odsetkach od zaległości podatkowych w wysokości 0,00 zł w tabeli zawierającej koszty finansowe.

Wyspecyfikowane powyżej zdarzenia gospodarcze nie zostały wyjaśnione w sprawozdaniu finansowym, co stawia potencjalnego inwestora w bardzo niekomfortowym położeniu i niewątpliwie utrudnia mu podjęcie w pełni świadomej decyzji inwestycyjnej.

Skala działalności oczywiście nie pozwala porównać obu spółek, ale nie taki był cel analizy ich sprawozdań finansowych. Jedna i druga spółka może być przedmiotem inwestycji dokonanej przez inwestora, stąd tak ważne jest, by podejmował on decyzję mając jak najpełniejszy obraz sytuacji majątkowej i finansowej spółki, a jest on przecież tworzony na podstawie jej sprawozdania finansowego. Istotne jest, by inwestorzy „duzi”, którzy będą nabywali akcje TP SA i „mali” zainteresowany spółkami z rynku NewConnect mieli dostęp do zbliżonego zakresu informacji finansowych.

Uwagi końcowe

Podsumowując należy stwierdzić, że niezbędne wydają się być zmiany regulacji prawnych, które, po pierwsze, nakażą sporządzanie sprawozdań finansowych zgodnie z MSSF wszystkim spółkom, których akcje są przedmiotem obrotu publicznego, a po drugie – zobowiążą spółki do podniesienia poziomu jakościowego raportowania o ich sytuacji majątkowej i finansowej, a za niewywiązywanie się z tych wymogów będą przewidywać bardzo dotkliwe kary finansowe.

Warszawska giełda deklaruje, że zamierza podnosić jakość rynku NewConnect. Jak powiedział prezes GPW Ludwik Sobolewski: „Widać, że przyciąga on coraz większą uwagę wszystkich grup inwestorów. W ciągu najbliższych kilku tygodni ogłosimy rozwiązania składające się na najszerszą i najgłębszą reformę regulacyjną rynku NewConnect”. Prezes dodał także, że wymagania względem spółek będą rosły i pojawią się dotkliwe sankcje za niewypełnianie obowiązków informacyjnych (Kucharczyk 2012). Można mieć nadzieję, że rosnące wymagania wobec spółek publicznych nie ominą kwestii jakości raportowania danych finansowych, w tym w szczególności w zakresie kapitałów własnych.

Literatura

- Jaruga A., Frendzel M., Ignatowski R., Kabalski P. (2009), *Międzynarodowe Standardy Sprawozdawczości Finansowej (MSSF/MSR) 2009*, Stowarzyszenie Księgowych w Polsce – Zarząd Główny, Centralny Ośrodek Szkolenia Zawodowego, Warszawa.
- Kucharczyk K. (2012), *Na NewConnect perel nie brakuje*, „Rzeczpospolita” nr 47(9167).
- Międzynarodowe Standardy Sprawozdawczości Finansowej (MSSF) 2011* (2011), t. I, IASB, SKwP.
- Tomczak M. (2001), *Kodeks spółek handlowych*, „Rzeczpospolita”, nr 115 (5888).
- Ustawa z dnia 15 września 2000 r. – Kodeks spółek handlowych, DzU nr 94, poz. 1037, z późn. zm.
- Ustawa z 21 sierpnia 1997 r. – Prawo o publicznym obrocie papierami wartościowymi, DzU nr 118, poz. 754, z późn. zm.
- Ustawa z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości, DzU 2013, poz. 330.

PRESENTATION OF EQUITY IN THE FINANCIAL STATEMENTS OF PUBLIC COMPANIES

Abstract: The purpose of the article is an indication that the choice by the public companies financial reporting method based on IFRS or accounting act makes the comparability of these reports within the equity not fully ensured, and their quality often raises objections. Subject of the research was to evaluate qualitative information about equity in the financial statements and the test method was analysis of the documents in the form of financial statements for the year 2010 of two public companies.

The article discusses the importance of the issue of financial statements for investors seeking knowledge about the equity of public companies, or reliable information about the company's ability to build a rise in its value. It is important that data from the company's accounting system is reliable and comparable at the same time in the financial statements are presented in a manner readable by a potential user.

Keywords: equity, financial statement, public company, investor

Cytowanie

- Adamczyk M. (2013), *Prezentacja kapitałów własnych w sprawozdaniach finansowych spółek publicznych*, *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego* nr 757, „Finanse, Rynki Finansowe, Ubezpieczenia” nr 58, Szczecin, s. 303–309; www.wneiz.pl/frfu.

